

40. [Чехович К.]. Поетичні спроби Олександра Потебні / К. // Література. Мистецтво. Наука : безплатн. дод. до «Мети». — 1932. — [Ч. 1]. — С. VI.
41. Чехович К. Постаць «Івана Вишенського» і «Мойсея» в творчості Івана Франка / Константин Чехович // Слово. — 1937. — Ч. 3. — С. 81—120.
42. Чехович К. Чайковицька Божа Мати / Константин Чехович // Український Бескид. — 1938. — Ч. 22. — С. 3; Чехович К. Чайковицькі оздоровлення / Константин Чехович // Лицарство Пресвятої Богородиці. — 1938. — Ч. 8. — С. 115—116; Чехович К. Вияснення в справі містичних явищ / Константин Чехович // Нива. — 1939. — Ч. 3. — С. 114; Костельник Г. Чудесна віднова позолочення хреста на головній вежі церкви Успення пресв. Богородиці у Львові / о. Д-р Г. Костельник, Д-р К. Чехович, Сергій Хруцький, Михайло Шалабавка // Діло. — 1938. — Ч. 252. — С. 5.
43. Чехович К. Що таке байка? / Др. К. Чехович // Література. Мистецтво. Наука. — 1932. — Ч. 10. — С. III.
44. Чехович К. Що таке байка? / Др. К. Чехович // Література. Мистецтво. Наука. — 1932. — Ч. 14. — С. IV.
45. Шептицький А. Святій справі не можна служити закрівавленими руками / митр. Андрей Шептицький // Мета. — 1932. — Ч. 14. — С. 1.
46. Що таке Український Католицький Союз? : розмова Високопреосвященого Митрополита Андрея з представниками української преси // Діло. — 1930. — Ч. 242. — С. 1.

Оксана Серета

ВОЛОДИМИР ГУМЕЦЬКИЙ: МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ ЖИТТЄПISУ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Подано невідомі факти біографії В. Гумецького та досліджено його творчий доробок на сторінках українських і польських часописів Львова 30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: Володимир Гумецький, біографія, кіномистецтво, львівські часописи, публікація.

Подано неизвестные факты биографии В. Гумецкого и исследовано его творческое наследие на страницах украинских и польских периодических изданий Львова 30-х гг. ХХ ст.

Ключевые слова: Владимир Гумецкий, биография, киноискусство, львовские периодические издания, публикация.

Unknown facts of Volodymyr Humetskyi's biography have been given and his publicistic heritage on the pages of the Lviv Ukrainian and Polish periodicals of the 30-s of the XX century has been investigated in the paper.

Key words: *Volodymyr Humetskyi, biography, cinematographic art, Lviv periodicals, publication.*

Останніми десятиліттями в Україні спостерігається активний розвиток української біографістики у різних галузях наукових знань, зокрема, варто відзначити помітне поживлення біографічних досліджень у царині історії української журналістики. У поле зору сучасних науковців потрапляють особистості, публіцистична та журналістська діяльність яких через історичні обставини не була належно висвітлена у журналістикознавчих працях або не висвітлювалася взагалі. До таких постатей належить і Володимир Гумецький — український публіцист, кінокритик та кіноаматор, який «першим намагався творити основи української фільмової думки» [7, s. 314]* в Галичині міжвоєнного періоду.

Про життєвий шлях В. Гумецького відомо не дуже багато. Ми намагалися віднайти якомога більше інформації для відтворення його життєпису — найбільше біографічних відомостей вдалося почерпнути з архіву відділу кадрів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, однак вони не дають уявлення про період 30-х та 70—80-х рр. ХХ ст.

Володимир Корнилович Гумецький народився 20 лютого 1907 р. у с. Спас (тепер — Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.) у сім'ї священика (батько помер 1919 р.). Початкову освіту здобув у рідному селі впродовж 1914—1917 рр. У 1917 р. разом із батьками висланий австрійською владою у м. Пільзно, де перебував до амністії 1918 р.

Після повернення В. Гумецький продовжив навчання у класичних гімназіях Долини та Львова, де 1926 р. склав іспит на атестат зрілості. 1927 р. вступив на гуманітарний факультет Університету Яна Казимира (нині — Львівський національний університет ім. І. Франка), який успішно закінчив за спеціальністю «Польська філологія» і здобув ступінь магістра філософії [5, арк. 68—69, 85]. Відзначимо, що під час опрацювання архівних документів було ви-

---

* Тут і далі переклад з польської О. Середи.

явлено кілька неузгоджень у біографічних даних щодо дати закінчення В. Гумецьким університету, причому в анкетах, які він заповнював власноруч. Так, в особовій картці, датованій груднем 1963 р., зазначено, що університет закінчено 1934 р. і 27 червня 1934 р. отримано диплом магістра філософії [5, арк. 66]. А в особистих листках із обліку кадрів, заповнених В. Гумецьким у січні 1946 р., та у характеристиці з місця роботи, датованій травнем 1951 р. [5, арк. 79], роки навчання у Львівському університеті подано 1927—1932 рр. [5, арк. 68, 85]. Цікаво, що в автобіографії В. Гумецького вказується, що диплом він одержав 1933 р. [5, арк. 69].

Ще під час студій в університеті В. Гумецький почав займатися теоретичними дослідженнями в царині естетики й історії кінематографа. Цьому посприяло середовище, в якому перебував В. Гумецький, — студенти полоністики часто слухали лекції з естетики мистецтва професора філософії Романа Інгардена, брали участь у дискусіях та вечірках львівського кіноклубу «Awangarda» [4, с. 66]. Там В. Гумецький познайомився і потоваришував із Болеславом Левицьким, кінокритиком, популяризатором польського кіно та організатором кіножиття у Львові, став активним членом кіноклубу «Awangarda», долучався до всіх його ініціатив.

Як стверджує польський кінознавець Барбара Гершевська, В. Гумецький і Б. Левицький після закінчення університету разом «розпочали працю як вчителі у львівських гімназіях, обидва мали наукові прагнення, писали про кіно та творили фільмову культуру у своїх (національних. — *О. С.*) середовищах» [7, s. 172]. Їхня багаторічна дружба стала прикладом міжнаціональної співпраці задля пропагування кіно як важливого чинника модерної культури. (Тут варто уточнити, що у міжвоєнний період взаємини між поляками та українцями були вкрай напруженими, однак їх зацікавлення кіно ставали на якийсь час точкою перетину спільних інтересів.) Вдалося знайти інформацію, що, коли після війни Б. Левицький описав заслуги кіноклубу «Awangarda» і його широкого оточення на шпальтах «Kwartalnika Filmowego», один примірник часопису він надіслав до Львова давньому приятелю В. Гумецького на згадку про спільну справу (зберігається в архіві львівського кінознавця Р. Бучка, який був особисто знайомий із В. Гумецьким).

Р. Бучко згадує, що В. Гумецький мріяв стати кінооператором, але не мав фінансових можливостей поїхати навчатися за кордон,

тож попросив поради в Євгена Деслава (псевд. Є. Слабченка), відомого на той час режисера авангардного кіно, який мешкав у Парижі, й отримав рекомендації, як почати знімати. Уважно стежив за іноземною періодикою, передовсім передплачував німецький ілюстрований кіножурнал «Lichtbild-Bühne», читав польські та чеські фахові видання із кіномистецтва [1].

В. Гумецькому належить понад тридцять кінознавчих публікацій у львівських часописах «Кіно», «Література. Мистецтво. Наука» (додаток до «Мети»), «Назустріч», в яких порушувалися актуальні проблеми і технічні можливості розвитку фільмового мистецтва у світі та аналізувалися перспективи українського кіновиробництва в Галичині. Більшість матеріалів В. Гумецького підписані псевдонімами (їх розкрито завдяки дисертаційному дослідженню Р. Бучка [2]) — Е. Кран, Куд-Кудак, Тессар, Ікс Фікс, X-27 (взято за назвою відомого американського фільму «Збезчещена, або Агент “X-27”», 1931), Оксана Цурковська (ім'я і прізвище племінниці), а також криптонімами Г. та W. H.

Чи не найбільшу групу публікацій становлять науково-популярні статті, переважно об'єднані в цикли, як-от: «Звукове розпуття» (Кіно. — 1931. — Ч. 10—13/14), «Кіно й “кіно”» (Кіно. — 1931. — Ч. 13/14, 18—19), «Musa trifrons» (Кіно. — 1931. — Ч. 20, 22), «Тон а тонфільм» (Кіно. — 1932. — Ч. 5/6, 9/10), «Від олівця до сочки» (Кіно. — 1932. — Ч. 41(13), 43(15), «Методика кінорежисури» (Кіно. — 1933. — Ч. 61/62(15/16), 63/64(17/18), «Технічні основи згукової фільми» (Література. Мистецтво. Наука. — 1932. — Ч. 4, 6, 8). Ці матеріали написані на фаховому рівні й у них порушуються такі важливі технічні моменти, як акустична деформація звуків у звукових фільмах і шляхи її вирішення, рухома камера та її додаткові можливості, світлова зйомка і світлочутливість, принцип роботи тогочасної записної та репродукційної апаратури тощо.

Також варто виокремити проблемні статті про розвиток кіномистецтва, його мистецьку вартість та особливості впливу на глядача: «Сучасне кіно, його недостачі та розвоєві можливості» (Література. Мистецтво. Наука. — 1932. — Ч. 5. — С. 18), «Націоналізація фільми» (Назустріч. — 1937. — Ч. 14), «Невидне на екрані» (Назустріч. — 1937. — Ч. 16), «Три звена» (Назустріч. — 1937. — Ч. 19). Чимало уваги В. Гумецький приділяв перспективам

національного кіновиробництва та розбудові власної кіноіндустрії в Галичині, обґрунтовуючи «велитенську роллю короткометражовика, як виховника майбутнього українського фільмарства ЗУЗ (західноукраїнських земель. — *О. С.*) на всіх ступнях його розвитку, від примітивної аматорщини аж до того порога досконалости...» (Короткометражовик — школа фільмарів // Назустріч. — 1937. — Ч. 8).

Українські кіноаматори в Галичині завдячують В. Гумецькому фільмовим маніфестом «Мусимо фільмувати» (під псевд. X-27) (Кіно. — 1935. — Ч. 77/78(3/4), 79/80(5/6), який того ж року побачив світ у вигляді брошури (накладом журналу «Кіно», під псевд. Е. Кран). Автор у формі доступних запитань та відповідей закликав галицьку громадськість до активного фільмування всього, що є українським і важливим для українців. Зокрема, акцентував необхідність знімання фільмів суспільно-просвітнього характеру, які б поширювали кінокультуру серед пересічних галичан. В. Гумецький переконував галицьких кіноаматорів у потребі мобілізувати власні творчі сили і спершу на аматорському рівні знімати фільми світоглядного характеру (на господарські, гігієнічні, громадські теми), хроніки подій, рекламні (пропагування рідного промислу), а також розважальні (комедії, драми) картини. Він підкреслював, що потрібно організувати і забезпечити належний доступ до кіносеансів сільського населення та розвитку кінокультури у невеликих містах і селах, покладаючи ці завдання на місцеві товариства «Просвіти». В. Гумецький розумів, що саме українське «аматорське кіно було єдиною можливістю уникнути цензурних утисків польської влади і знайти свого глядача» [6, с. 130], а відтак прокласти шлях до професійного кіновиробництва на західноукраїнських землях.

Окрім того, В. Гумецький проявив себе як кінокритик — виступав із рецензіями на популярні того часу американські та європейські стрічки: «X-27» (Кіно. — 1931. — Ч. 23), «На маргінесі істор. фільмів Сесія Б. де Мілля» (Кіно. — 1936. — Ч. 83/84(1/2), «Похорон Анички» (Назустріч. — 1937. — Ч. 12). Водночас — від імені фахового часопису «Кіно» — вступав у полеміку з іншими львівськими часописами, які публікували кінорецензії, — В. Гумецького обурювало те, що рецензенти вдавалися до непрофесійних оцінок, поверхового аналізу та безпідставної критики відомих

іноземних кінострічок. Зокрема, у статтях «Ira brevis-ars longa» (під псевд. Ікс Фікс) (Кіно. — 1933. — Ч. 50/51(3/4) та «Ігноруюча ігнорація» (Кіно. — 1933. — Ч. 52/53(5/6) він дискутував з цього приводу із Олександром Мохом, публіцистом газети «Нова Зоря». Тему продовжує фейлетон (під псевд. Куд-Кудак) «Kinosex appeal» (Кіно. — 1933. — Ч. 7/8), в якому В. Гумецький іронізує над щоденником «Діло» з приводу правопису слова «фільма».

Є ще два матеріали без зазначення авторства, які, можна припустити (за стилем викладу і предметом висвітлення), теж належать В. Гумецькому, — «Кіноактор та його ігрові спроможности» (Кіно. — 1935. — Ч. 75/76(1/2) та «Дещо про німецьку кінематографію» (Кіно. — 1935. — Ч. 81/82(7/8).

Відзначимо також, що В. Гумецький опублікував низку практичних і теоретичних матеріалів у польських часописах — фільмовому додатку до газети «Słowo Polskie» п. н. «X i XI Muza» (редагував видання його приятель Б. Левицький), незалежному ілюстрованому тижневику «Awangarda», присвяченому справам театру, радіо і кіно, та незалежному громадсько-політичному місячнику «Sygnały». У цих статтях публіцист порушував важливі питання, пов'язані з актуальним станом розвитку фільму, покликаючись на приклади світового кінематографа, і, будучи добре ознайомленим із європейською теорією кіно, висловлював власні погляди щодо його перспектив як мистецтва. Нами віднайдено такі статті його авторства (під крипт. W. H.) у часописі «X i XI Muza»: «Igła i promień w fonografice kinowej» (1932. — № 7), «O widzialności kinowej. 1. Kompetencje ekranu» (1932. — № 16), «O widzialności kinowej. 2. Przykłady wizualizacji» (1932. — № 17).

Із приходом радянської влади В. Гумецький припинив свою публіцистичну діяльність. Можемо припустити, що це сталося не лише із причини закриття всіх українських часописів, із якими до того часу співпрацював публіцист та до яких міг потенційно дописувати, а насамперед тому, що в умовах комуністичного режиму незалежна кінокритика була неможлива за визначенням. Розуміючи реальний стан речей, В. Гумецький вимушено зосередився винятково на бібліотечній роботі, залишаючи захоплення кіноестетикою та кінокритикою суто приватним інтересом.

У листопаді 1939 р. В. Гумецький влаштувався практикантом до бібліотеки Наукового товариства ім. Шевченка, а коли її реорганізували у Бібліотеку Академії наук УРСР (нині — Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаніка), у січні 1940 р. перейшов на посаду бібліотекаря, а від липня того ж року до червня 1941 р. обіймав посаду старшого бібліотекаря. Паралельно 1940 р. закінчив бібліотечний курс.

У період німецької окупації Львова В. Гумецький працював на посаді бібліотекаря районної бібліотеки Шевченківського району Львова. У серпні—вересні 1944 р. організував і впорядкував розгромлену німцями районну бібліотеку Залізничного району і виконував обов'язки її директора аж до повернення на роботу в Бібліотеку Академії наук УРСР у вересні 1944 р. [5, арк. 69, 85].

Спершу його прийняли на посаду головного бібліотекаря відділу опрацювання, із листопада 1944 р. — на посаду старшого бібліотекаря цього відділу. 1949 р. у відділі опрацювання була створена група систематичного каталогу, яку очолив старший бібліотекар В. Гумецький. Він зробив значний внесок в організацію систематичних каталогів Бібліотеки [5, арк. 66, 85].

У лютому 1953 р. В. Гумецький був переведений на посаду старшого бібліотекаря картосховища. Від листопада 1954 р. — на цю ж посаду у книгосховище і науковий читальний зал (нині — відділ україніки). У жовтні 1972 р. він вийшов на пенсію [5, арк. 85, 90, 103].

В. Гумецький ніколи не належав до комуністичної партії, тому в характеристиках із місця роботи вказувалося, що «над підвищенням свого ідейно-політичного рівня» працював «недостатньо» [5, арк. 79]. За спогадами колег і друзів, був доволі стриманим і скромним чоловіком, дуже відповідальним працівником. Володів польською, німецькою, латинською і грецькою мовами. Більшість бібліотечних колег і не здогадувалися про його яскраве публіцистичне минуле.

Про сім'ю В. Гумецького відомо небагато — із того, що вдалося дізнатися з архівних документів: одруженим не був, мав брата (Леонтія) та сестру, які проживали у Чехії [5, арк. 99—100].

Відкритим сьогодні залишається питання дати смерті публіциста. Дослідниця М. Вальо вказує, що В. Гумецький помер 1980 р. [3,

с. 401], однак ця інформація не відповідає дійсності: Р. Бучко, який був особисто знайомий із Гумецьким, стверджує, що вони бачилися 1991 р., тому В. Гумецький помер, ймовірно, у період між 1991—1995 рр.

Підсумовуючи, відзначимо, що В. Гумецький першим намагався творити основи української фільмової думки у Галичині, а його найбільша заслуга «полягала у вмілому пристосуванні до потреб місцевого середовища кінематографістів теоретичних роздумів і практичних досягнень німецької і польської фахової преси» [7, с. 314]. Його тексти відзначаються глибиною думки та знанням предмету висвітлення, аналітичністю, влучною іронією і метафорою. Публіцист переносив на сторінки львівських часописів найновіші дискусії та актуальні питання у царині кінематографа. Вважаємо, що статті В. Гумецького дали початок українським кінознавчим студіям і донині не втратили своєї актуальності, тож були б цікаві сучасним кінознавцям, кінокритикам, кінооператорам і студентам кінознавчих спеціальностей.

1. *Бучко Р.* Львівський журнал «Кіно» (1930—1936 рр.) / Роман Бучко // Галицька брама. — 1996. — № 24. — С. 5.
2. *Бучко Р. В.* Українське кіно поза межами держави : дис. ... канд. мистецтвознавства / Бучко Роман Васильович. — К., 2015. — 220 с. — Рукопис.
3. *Вальо М.* З епістолярної спадщини Івана Кревецького та Марії Деркач / Марія Вальо // Бібліографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1909—1939): напрями діяльності та постаті : зб. наук. пр. — Л., 2010. — С. 321—401.
4. *Гершевська Б.* З історії культури кіно у Львові 1918—1939 рр. / Барбара Гершевська. — Л., 2004. — 100 с.
5. [Особова справа Гумецького Володимира Корниловича] // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів. Особові справи звільнених працівників бібліотеки на букви «Г—І» за 1971—1975 рр. — Ф. 1, оп. 3-о/с, спр. 201. — Арк. 65—104.
6. *Середа О.* Українська «фільмова думка» у «кіновій» пресі міжвоєнної Галичини / Оксана Середа // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Л., 2008. — Вип. 1(16). — С. 122—132.
7. *Gierszewska B.* Kino i film we Lwowie do 1939 roku / Barbara Gierszewska. — Kielce : Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, 2006. — 430 s.